

N. GRIGORESCU: OVREIUL CU CAFTAN.

BUCUREȘTI

Orice reproducere fără indicarea izvorului e oprită.

Note oportuniste în politica noastră.

Vremurile tulburi prezintă totdeauna o abundență de profeți. Când temeiurile credinței s'au clătinat în suflete, când nu e o mână sigură care să ție în frâu pornirile mulțimii, să deschidă drumuri de orientare și să aducă în continuă fierbere spiritul public, conturile unui ideal oricât de viu devin din ce în ce mai palide, până când se șterg cu încetul din inimi, făcând loc apatiei prin care se anunță de obicei epocile de destrămare... În astfel de momente răsar îndrumători cu duiumul. Ei își pun în circulație bagajul lor de opinii și propagă în dragă voie teoriile cele mai bizare. Lumea nu-i prea ascultă, fiindcă în desconcentrarea generală în care a ajuns, și-a cam pierdut simțul de apreciere a faptelor și vorbelor și de aceea apostolii improvizați pot vorbi înainte, pot arunca lozince oricât de contradictorii credințelor curente, fără a conta la aplauzele ori la reprobarea societății. Cel mult câteun observator mai limpede al frământărilor din jurul lui, dacă mai încreștează aceste fenomene de disoluție, gândindu-se a nu știu câta oară la vechea și trista poveste a turmei fără de păstor... Că ce va rodi pe urma sămințelor spulberate în vânt dela toate răspântiile, știe numai Dumnezeu, el ocrotitorul tuturor celor fără de căpătâi, împinși dela spate de legea fatală a inerției...

Reflecțiile aceste ni le inspiră acum stările noastre politice, când după cunoscutele împrejurări mai recente, vedem cum ni se înmulțesc oamenii cari își recomandă publicului rețetele diferite de alinare a tuturor dure-

rilor... După Mangra, care eră pe calea de-a recădea în obscuritate, ridică din nou capul d-l Brote, crezut cu tot dreptul răposat, de astădată la braț cu d-l Arsenie Vlaicu, un proaspăt fericitor al neamului. În foiața „Deșteptarea” dela Brașov apar articole împăciuitoare cari ne vorbesc de binefacerile guvernului, de sentimentele bune ale conțelui Héderváry și de epoca de aur ce-ara inaugură o înfrățire maghiaro-română...

Ca desorientarea să fie și mai penibilă, zia-rele noastre, mai mult sau mai puțin reorganizate, par a nu vedea nici o primejdie în cale, ba dimpotrivă cred, că a sosit momentul oportun tocmai acum pentru a pune în discuție și a contestă unele adevăruri fundamentale socotite ca niște dogme ale vieții noastre politice.

Domnul Valeriu Branisce, membru în comitetul național, publică în ziarul său „Drapelul” din Lugoj, o serie de articole în cari pledează pentru o „politică transigentă”, pentru părăsirea liniei noastre de izolare ce ne-am impus față de guvernele dușmane, pentru crearea unor transacțiuni cu depozitarii actuali ai puterii de stat. În articolele sale de ziar înjghebate pe repezeală, fără deosebite scrupule de argumentație logică sau dovezi practice, d-l Braniste invoacă ca motiv de justificare teoretică împrejurarea, că prin intrarea noastră în parlament politica de intransigență ni s'a curmat: „doar nu ne trimitem deputați în dietă ca aceia să nu steie de vorbă cu partidele contrare și să respingă orice încercare de apropiere”. Ca

motiv de lămurire practică d-sa relevă concilianța politicei guvernului actual sub care s'ar fi „spart rigida intransigență a politicei de guvernământ“, făcându-se „încercări de a domoli caracterul înverșunat al conflictului ca d. e. ordonanțele rezervate prin cari oprește pe jândarmi a mai vedeă în fiecare brâu tricolor o tradare de patrie și în „Deșteaptă-te române“ un cântec contrar statului, apoi contramandarea proceselor de presă și altele, între cari amintim aprobarea literelor fundamentale ale fondului ziaristilor și aprobarea modificării statutelor societății de teatru“. Concluzia acestor justificări e următoarea: „trebuie să căutăm baza pe care se pot contopi armonice interesele noastre, de existență națională cu interesele bine pricepute de stat“... Cu alte cuvinte spuse cu mai puțină podobie, domnul Branisce lansează nici mai mult nici mai puțin decât guvernamentalizarea noastră, ideea unei politici oportuniste, deci renunțarea la programul actual al partidului național și în schimbul sacrificării intransigenței noastre de până astăzi crearea unui echilibru vremelnic cu guvernul maghiar.

Impresiile cu cari am deschis aceste rânduri ne copleșesc tot mai mult când ne gândim că aceste cuvinte îndrăznețe n'au prea avut darul de-a sguđu opinia noastră publică atât de obosită, că ziarele „Gazeta Transilvaniei“ și „Telegraful român“ au subliniat cu bucurie aceste tendințe cu totul opuse ideii călăuzitoare a trecutului nostru politic. Pentru a ne arată în toată goliciunea mizeriile cari ne bântuie, pentru a apărea lipsiți de orice busolă, trebuie să spunem că nici ziarul „Românul“ din Arad, organul oficial al partidului, n'a avut absolut nici o opinie, n'a riscat nici un singur cuvânt în fața situației ciudate, când un membru în comitetul național face propagandă publică prin care neagă însași teza fundamentală a partidului pe care trebuie să-l reprezinte. Noi nu vom discuta de astădată în amănunte propunerile d-lui Branisce, cari după părerea

noastră nu prezintă nici o deosebire principiară de păreri lansate de cătră d-nii Brote-Slavici la timpul său în cunoscutele declarații din „Telegraful român“, pentru cari răsvrătirea noastră generală le-a cerut decapitarea politică. Ca membri credincioși ai partidului național nu avem decât datoria firească de-a ne apăra programul de luptă pe care îl socotim drept întruparea aspirațiilor politice ale poporului românesc până în momentul când o hotărîre obștească, adusă de factori legali, ne-ar da o nouă codificare a idealului nostru. Vieța de partid își are îndatoririle ei cari nu pot fi nesocotite tocmai de cătră cei chemați să fie îndrumătorii masselor înregimentate într'o tabără pe temeiul unui program. Nu putem nicidecum înțelege cum oameni, cari până mai deunăzi au fost atât de simțitori în aprecierea normelor „disciplinei de partid“, chiar și când eră vorba numai de trecătoare momente personale, astăzi când sunt contestate principiile fundamentale pe cari se întemeiază însași existența istorică a partidului nostru, dâșii interpretează libertatea de opinie cu atâta concilianță... Doar abiă mai alaltăieri se strigă „tradare“ de către un spirit mai desghețat aveă îndrăzneala să critice mijloacele pentru a duce la triumf cauza națională, bunăoară defectele organizației noastre de partid, și astăzi la o lună de zile nu se mai spune nici o vorbă legănată când cineva scoate la licitație minuendă credințele noastre programatice... Să fim ierțați, dar o spunem limpede, că acesta e drumul care duce la absoluta devalvare a valorilor în ochii mulțimii, la zăpăceală generală și la începuturile destrămării...

Cât privește fondul șubred al discuției inaugurată de d-l Branisce, trebuie să ne exprimăm mirarea că un publicist care „stă la pândă“ ca d-sa, găsește tocmai astăzi momentul oportun pentru a tulbură nota tradițională a cugetării noastre politice. Tocmai astăzi când expansiunea șovinismului unguresc călcând toate pretențiile juste ale altor neamuri se atinge și de prerogativele Coroanei, care a fost nevoită să rostească „mult așteptatul: *ho!*“ (stilul „Drapelului“ e cam lapidar), tocmai acum când orice moment ne

poate pune în fața unei schimbări de monarh, când trebuie să aducem toate sacrificiile pentru a ne păstra solidaritatea aceleiași tabere, acum se găsește directorul „Drapelului” să vie cu propunerea de-a ne părăsi intransigența și a ne „coborî de pe cal” ca să stăm de vorbă cu contele Khuen, care după d-l Branisce „nu mai este călare”... Nu voim nici decum să fim răutăcioși, să privim aceste păreri bizare, ca o justificare postumă a unor combinații mai puțin teoretice pe cari diferite versiuni le pun în socoteala meșteșugului diplomatic al d-lui Branisce, dar ne întrebăm ce a putut determina această ieșire tocmai acum când nici guvernul nu apelează la noi, când cea mai elementară judecată politică îi poate dovedi inoportunitatea? Că guvernul Khuen, care ne-a zdrobit în alegeri, după ce și-a bătut joc de naivitatea noastră de buni provinciali, a aprobat „modificările statutelor societății de teatru” și a șters câteva procese de presă, asta să fie temeiul înțelepciunii schimbate a politicianului din Bănat? Dar nu sub acest guvern ni se închid școlile populare, ni se dau afară tinerii din institutul teologic dela Orade, se decretează înființarea episcopiilor greco-catolice maghiare și altele... și altele?... Prin ce se justifică deci părerea unui om politic de-a părăsi principiul de neîncredere istorică care ne-a călăuzit față de guvernele maghiare totdeauna dușmane nouă? Nu putem găsi nici o deslegare logică pentru a putea salva serioșitatea judecății politice a organului bănațean...

De sigur, că dela decretarea activității parlamentare încoace politica noastră n'a putut prezenta o serie de succese reale, dar aceasta nu din vina programului nostru ci din vina împrejurărilor, din vina guvernelor maghiare cari lucrează sistematic la desființarea noastră și din vina propriilor slăbiciuni inerente tuturor începuturilor de viață politică improvizată, lipsită de tradiții. Cu toții ne dăm seama, că în aceste zile tulburi, oamenii co-

mozi sunt mai tentați să încheie transacții, decât să lupte cu abnegație urmărind un ideal, dar asta nu înseamnă, că poporul nostru, care s'a dovedit viguros, e condamnat să-și tânjască viața numai din fărâmiturile cari cad dela masa de libațiuni a guvernelor ungurești. Noi sub intransigență națională nu înțegem inactivitate, nici lipsă totală de organizație politică, nici pactări cu te miri ce fișpani sau solgăbirăi, nici candidări de baroni în cercuri românești, ci înțelegem o operă de întărire națională prin noi înșine, prin puterile noastre orânduite în mod rațional. Această idee ne-a îndrumat și când am înălțurat principiul pasivității, pentru a trimite deputați în camera ungară. Am știut de atunci că blocul deputaților români în dieta din Budapesta nu va fi un factor numeric ci un mijloc de protestare în fața forului legislativ al țării și în fața străinătății pentru nedreptățile cari ne ajung. Am văzut totodată și un mijloc de propagandă în activitatea noastră parlamentară, un prilej de educație politică a masselor, un început de muncă și întărire la noi acasă. Aceste motive ne-au determinat intrarea în parlament și nici decum principiul transacțiunii lansat de d-l Branisce, a cărui argumentație pierde din vedere că parlamentul e chemat să exprime toate curentele de idei și simțire cari agită pe cetățeni...

Concluzia firească este deci, că nu putem admite astăzi nici o discuție de felul celei din gazeta bănațeană. Avem programul nostru pe care îl respectăm și cerem realizarea pretențiilor juste formulate după ani îndelungați de experiențe. Spiritele pozitive nu se poticesc de program, ci caută mijloacele de muncă pentru înfăptuirea lui.

Să lăsăm deci aceste apostolii răsărite în pripă și să ne gândim ca fiecare să contribuim cu câte ceva la consolidarea poporului, care niciodată nu-și poate căuta garanțiile de existență în transacțiile cu miniștri unguri, ci numai în vrednicia noastră.

Căntece.

În inima mea tristă
De bucurii străină,
Au înflorit iar visuri
Ca florile 'n grădină.

Tu le-ai sădit pe toate,
Din joc, neștiutoare,
Și s'a umplut grădina
De cântec și de floare.

Amurgul le alintă
Și roua le sărută,
Se leagănă ușoare
În patima lor mută.

Împrăștiind miresme,
Și fărîmînd petale,
Se sbuciumă 'n tăcere
De dorul mâinii tale.

*

Senini și fără păs de lume
Ne alintăm ca doi copii,
O ducem numa 'n răs, în glume,
În căntece și nebunii.

Dar noaptea când sunt numai singur,
Și-mi razim capul greu în mâni,
Se 'ngănă 'n sufletul meu glasuri
Cari plâng ca apele 'n fântâni.

A. Olteanu.

Ce m'a chemat.

— Amintire. —

Ca un puiu de drac luptam să scap din școala militară dela Craiova. Nu știam ce năzbătii să mai fac, ce dracovenii să născocesc ca să-i înduplec pe ai mei să mă scoată de-acolo, unde eu nu-mi simțiam nici o chemare. Mă luam la harță cu profesorii, călcam disciplina, nu mă supuneam pedepselor și puneam la cale și pe alții să se răscoale și să fugă cu mine. Dar ne dovediau patrulele, ne aduceau, nimeream drept la carceră și începea dăscăleala pe capu-mi, pentru ca toate să se isprăvească cu bine până ce iar îmi abăteă mie.

Eră pe la 1888. Stăpâneau liberalii și unchiu meu Eugeniu Carada, în focul lui patriotic ținea morțiș — el care n'avea copii — să-și vadă ofițer, jertfindu-se pentru țară, măcar pe unul dintre nepoți; iar păcatul pe mine căzuse. De dragul lui, Ion Bratianu, ministru la războiu, dăduse poruncă să fiu ținut la școală, ori și ce-aș face.

Rău l-am mahnit eu pe unchiu meu cu sburdălniciile și când am ieșit pentru totdeauna din școala militară, tocmai când să pun epletul, știu că nu m'a iertat lesne. Mai târziu însă, poate c'a înțeles și el că urmând imboldul firii mele, mai bine am făcut. Din rob

ce eram, am ajuns om neatârnat și stăpân pe mintea și capul meu.

Mult a mai fost frumoasă, măcar că plină de primejdii, fuga asta a mea din școala militară.

Am dezertat. Mai dezertasem eu, dar se luaseră toate în glumă. În anii din urmă ai școlii, când ești „superior“ și purtările tale sunt o pildă celor din clasele mai mici, faptele se cântăresc și atârna mai greu.

De trei săptămâni putezeam la gherlă, să mă pocăesc: nemâncat, nebăut, — c'ășa umblau să mă domolească, — slab, o umbră. Paznicul meu nu mai purtă de grije că iar o s'o tulesc, așa de fără puteri arătam. Ei, dar șasesprezece ani, sunt tinerețel! Pe o dimineată de iarnă, când am văzut gratia deschisă și pe planton c'un muc de lumânare orbecăind să măture celula vecină, nici n'am știut că sunt pe trup numai în albiturile de cânepă, mi-am tras cismele, mi-am pus mantaua și capelu și am sărit scările câte patru, de nu m'au simțit nici negurile; am coborît și scara spirală de tuciu, m'am dat jos pe din dosuri și am ieșit în curte. Prin beznele dimineții de Ianuarie am trecut nevăzut și făcându-mă de oțel am tăiat brazdele

de omăt ca un plug, până ce m'am văzut la uluci. M'am cățărat, am alunecat pe lănteți, mi-am sfășiat brațul într'un piroiu, s'a pătat zăpada de sânge, iar mi-am făcut vânt... și eram liber.

Încotro s'apuc? De acasă m'aduceau napoi. Mi-am adus aminte de o rudenie, tocmai, hei! prin Vâlcea. Cinci-șase poște! Copil setos de libertate: la Zătreni, zic, la unchiu Christodor.

Cum am răzbit eu pe astfel de iarnă, aproape gol, pe un ger de trosniau lemnele, cum n'am înlemnit bocnă la vreun colț de drum, cum nu m'au mâncat lupii și cum am ținut la drum trei zile și trei nopți, despoiat, prin troeni, bătând câmpiile înghețate, văile, dealurile și pădurile încovoiate de poleiu, cum nu m'am prăpădit numai Dumnezeu și cu mine știm. Destul că la a patra zi mi se aflară urmele dela Craiova și până nici nu mă desmortisem pe deplin cu ceaiuri și oblojeli, iacătă-l pe căpitanul Flavian, care stătea cu compania lui de Dorobanți la Zătreni, că se înființează în casă la unchiu Christodor, cu depeșa dela garnizoana din Craiova, să mă pornească pe sus, înapoi. Nu m'am dat eu, cum veți fi crezând, cu una, cu două; dar mai la urmă tot n'am avut cum. Plecarea mea din Zătreni la Craiova a fost cu alai: sanie boierească cu valtrapuri, patru cai, unu și unu, cu clopoței, cojoace, merinde și un vagmistru pe capră. În foșor neamurile și cuconetul după Olteț priviau la mine cu admirație, până ce am pornit. Indrăzneală ca a mea nu se mai văzuse pe la ei.

La Craiova am ajuns pignit, și bolnav m'au dus deadreptul la infirmerie. Când m'am făcut bine, mi s'a cerut să arăt, în scris, pricinile fugei mele și încotro am fost. Asta era din „serviciul interior“ al școlii. Eu, se vede, după botezul ce promisem în inima pădurilor de ghiață, m'am apucat să fac o descriere de drum, descărcând tot ce-mi scormonise în suflet proaspetele impresii primite dela natura fermecătoare. Căci măreț și nespus de frumos

fusese drumul de iarnă pe jos, primejduindu-mi vieața, prin viscol, cu ochii căscați înaintea, ca un lunatic. Cum s'a făcut nu știu; dar măcar că peana mea aprinsă nu cruțase nici pe superiorii cu care mă răsboiam, nici disciplina, m'am pomenit că primesc iertarea pe care n'o cerusem și 'ncep să curgă poveștele blânde și vorbele bune.

Eu turbam. Aș fi voit ca scrisul meu să înfurie întreaga școală și-mi eră năcaz pe condeiu ce-mi fusese slab.

Intr'o zi, însă, vine un repetitor de mă chiamă, în cancelarie la director. Venise maică-mea și trimisese după mine. La maior aveam să trec prin odaia directorului de studii; cabinetul acestuia eră gol când am intrat și toți stăteau dincolo, la maior. Pe semne că nu m'au simțit intrând, că-și vedeau de vorbă.

În auzul tuturor, maiorul cetea compunerea mea; se întrepruea câteodată și spuneă maică-mi:

— „Dar are aplecare, are condeiu... poate să se facă un scriitor.“ Mama ziceă să nu cumva s'aud eu și se văicăreă toată s'o ferească Dumnezeu s'ajung astfel de neprocopsit.

Atunci am intrat și eu. Hârtia din mâna comandantului școlii s'a făcut nevăzută și mie nu mi-au pomenit un cuvânt.

Acasă, altădată, într'o seară, după ce pregătisem lecțiile și mă credeau adormit pe un divan, am prins înc'odată asemenea șopote schimbate despre mine. Unchiu meu începuse să se îmbuneze și cu ochii lui cercetători căută să ghicească în mine pe cel ce nu eră oșteanul visat de el.

Dar eu băgasem pe urechi și până la anul tot am lăpădat milităria: cu un caiet de poezii slabe și cu un vraf de manuscrise în buzunar, am ieșit pe porțile ce-mi deschideau calea.

Și am lăsat să mă poarte vântul încotro mi s'a părut că aud o șoptă de chemare și merg și acum pe drumul din care n'a putut să mă abată nici o putere, — nimic.

Caton Theodorian.

Epigonul.

„...mulier cupido quod dicit amanti
In vento et rapida scribere oportet aqua“.
Catullus.

Sunt clipe când povestea iubirei mele sfinte
Din noaptea ei adâncă îmi vine iar în minte,
Și poate că i-aș scrie un imn, un madrigal,
Dar, vezi, mă înfioară sfârșitul ei banal.
Și-atunci, aruncând pana, socot că e mai bine,
Nebunul meu Catullus, să stau la sfat cu tine.
Ascult cu pietate cuvântu-ți răzvrătit,
Mă mângâi că și alții au plâns și-au suferit,
Că nu numai eu singur pe lume sunt nebunul,
Ci, dintre cei mulți, și tu, Catullus, ai fost unul.
Eu te 'nțeleg, poete, și știu că te-a durut,
Când gândurile tale în vers le-ai așternut:
„Frumoasa mea îmi spune că n'ar putea iubi
„Pe altul, nici chiar Joe s'o ceară de-ar veni.
„Dar ce-a promis femeia amantului rob
„Să scrii în vânt și 'n unda pârăului grăbit“.

Îmi răsucesc țigara, și, prin albastrul fum,
Privirea mea străbate al veacurilor drum.
Te văd pe Via Sacra, pășind așa agale,
Tocind de cele pietri ușoarele sandele,
O odă 'n metru safic urzești în al tău gând
Și-aștepti să se coboare amurgul mai curând.
În vale Tibrul cântă o dulce melodie,
Pe când Apusu 'mbracă o togă purpurie.
Încet pe Urbe noaptea își tinde-al ei lințoliu,
Și flacări violete lucesc pe Capitoliu,
Tresai ca de-o chemare, și pasul tău se 'ndreaptă
Spre cuibul de lumină, căci Lesbia te-așteaptă.
Răsună peste Celiu al veghilor ecou,
Când tu cetești iubitei din cântecul tău nou,
Iar Lesbia te-ascultă și-i pare-așa de bine:
— „Ia spune drept, cântarea e scrisă pentru mine?“
Și 'n ochii ei s'aprinde cerească strălucire,
Tu simți că te omoară atâta fericire,
Și frageda ei mână tu nu 'ndrăznești s'o strângi,
Te-amenință păcatul ca nu cumva s'o frângi.
În fața ei se 'nchină privirea ta pierdută,
Dar ea, mai îndrăzneată, te ia și te sărută.

De n'ai putut atunci de piatră să rămâi,
A fost că ea, Catullus, te-a sărutat întâi.
De sus la voi cu milă privește blânda lună,
Te-aud, șoptind: Zeiță, să fii cu mine bună!...

Promiți. Și-l legi cu lanțul eternei suferinți.
E sacrilegiu cuvântul, căci, Lesbia, tu minți!
Mascându-ți plictiseala cu vorbe într'ales,
Ca mâne tu-i vei spune că nu l-ai înțeles,
Că n'ai simțit că toate cântările senine
Sunt jertfa lui din suflet adusă cătră tine,
Și cel care cucernic sărută al tău păr
Atuncea o să afle grozavul adevăr,
Iar inimurile-i calde se vor schimbă 'n blesteme,
Și ruga lui în glasul talazului ce geme...

De-atunci trecură veacuri. Pierisă stinții Lari,
Vestalele muriră în brațe de barbari,
Căzură și Penații sub greul vremii pas,
Dar versul tău de aur, Catullus, a rămas.
Durerea ce-ți umbrise luminile gândirei
L-a 'nvestmântat, poete, în haina nemuririi.
Și câtă ironie stihurile văzură:
Femeie ce pe tine te-a fost lovit cu ură,
Patriciana mândră, voind să te omoare,
A devenit prin versu-ți, Catull, nemuritoare!...
Dacă, lovind granitul cu gânduri din infern,
Făcu din el să sară schinte și foc etern,
Făcu să cânte versul ce mângăie acum
Pe cei cari, ca și tine, străbat acelaș drum.
Noi s'o iertăm, Catulle. S'o ierți și tu că mine.
Căci orice rău își are și partea lui de bine.
De unde știi că dânsa, cetindu-ți versul tău,
N'o fi simțit adâncul părerilor de rău?
Iar, dacă 'nfiorarea s'o simtă nu mai știe,
S'o porți, urând'o, 'n suflet, n'ar fi o nebulie?...

Dar uite 'n vatră focul abia mai schinteiază
Peste jeratec spuza în vâl ușor s'azăză,
Este târziu și 'n nouri s'ascunde draga lună.
Așez în rafturi cartea. Poete, noapte bună!...

I. U. Soricu.

Cântece.

1.

Nu simți ce mamă mașteră e firea
Cum risipește dragoste și dor,
Ce rău împarte ura și iubirea;
Nu simți ce mamă mașteră e firea
Pentru copilul ei preasimțitor?
La ce te 'ntreb, când primăvara vine
Poate c'o simți mai dureros ca mine!

2.

De s'ar coborî norocul
Să mă 'ntrebe: „ce-ți alegi?
A geniului aripă,
Fermecat palatul meu —,
Ori iubirea lui pe-o clipă“
Știi tu ce-aș răspunde eu?

Maria Cunțan.

Povestea unei vieți.

Roman de I. Agârbiceanu.

(Urmare.)

VIII.

Peste câteva zile avocatul Chirca veni acasă. Florea nu știă ce daraveri va fi avut, că bătrânul sosisi foarte rău dispus. În călătorie se alesese și cu o răceală strașnică, și în cancelarie vibrau mereu sunetele metalice. Vorbiă puțin, se arată chiar nemulțumit cu vreo două procese pe cari Florea le primi în absența lui.

„Cum poate fi cineva atât de neprevăzător? Ce informații sunt acestea? O să pierd cu siguranță amândouă procesele“.

Florea nu răspunse. El știă că procesele-s sigure, ceea ce s'a și adevărit mai târziu, câștigându-le. Dar nu mai aveă nici o speranță că șeful îi va acorda două ceasuri, dela două la patru după prânz, pentru patinat.

Deci îi fû cu atât mai mare mirarea, când într'o zi șeful, dupăce intră cu pașii lui mărunți de șoarece, începû să facă mereu la masa lui hm! hm!

„Mi se pare că ne îndrăgostim, tinere“, zise el deodată, ridicându-se de pe scaun.

„Mă rog?“ făcû Ion Florea, trăsărind.

„Nici un ‚mă rog‘. ‚Se roagă‘“, zise el accentuând rar cuvintele, „se roagă domnișoara Grecu să-ți permit a o însoți la patinat. Ați ajuns așa de departe?“

— Domnișoara... începû Florea nehotărît.

„Ehei, domnișoara e foarte frumoasă, știu și eu“, zise zâmbitor șeful. „Dar pentru asta n'ai să te roșești. Domnișoara mai e și dintr'o familie foarte de frunte. Ea va duce și o zestre bunicică bărbatului, te asigur.“

— Domnule avocat... domnule Chirca“, se scuză Florea.

„Știu eu că dumneata nu te gândești încă așa de departe. Dar te vei gândi odată. Eu m'aș bucură mai întâi. Înșă dumneata înainte de toate vezi de-ți câștigă simpatia doamnei Olimpia. Bun, bun“, adause văzând gesturile de scuză ale lui Florea, „să nu mai vorbim de asta. Vrei să patinezi chiar astăzi cu domnișoara Grecu?“

— Da, domnule avocat, eu iubesc foarte mult sportul acesta.

— Bine“, zise șeful, zâmbind cu viclenie. „Până ține ghița ești liber oricând vrei dela două la patru. În schimb vii dimineața dela șapte și jumătate. Bine?“

— Vă mulțumesc foarte mult“, răspunse Florea cu fața luminată de fericire. Respirația îi deveni foarte pripită. Aveă senzația că se înădușe.

„Și pentru ce chiar foarte mult?“ îl întrebă cu zâmbetul de viclenie domnul Chirca. Dar neașteptând răspunsul, adause: „Va trebui să te gândești și la censură. Mai ai cinci luni de praxă! Nu-i mult. Trebuie să te gândești de acuma la censură“.

Oricât de fericit plecă Ion Florea de acasă, când ajunse înaintea casei aceleia cu păreții suri, când puse mâna pe fierul rece să deschidă poarta, simți o descurajare în suflet. Poarta gemû prelung în țitinile înghețate, și Florea începû să urce cu silă scările. Sufletul i-l apăsă acum o neînțeleasă părere de rău, pe care candidatului îi eră ciudă, și pe care cercă s'o alunge. Scările erau albe, foarte curate, cari urcându-se în spirală lăsau să se gâcescă împărțirea casei.

Eră o împărțire drăguță, simpatică. La parter Ion Florea văzû firma de avocat. Aici eră dar cancelaria, aproape de poartă. Trebuiă să fie cel puțin patru camere vaste, după cum dădû cu socoteala Ion Florea. În catul întâi candidatul sună. Numai decât ușa se deschise și intră într'o anticameră. Trisetea aceea neînțeleasă îi fugi din suflet ca luată cu mâna, și el se simți liber și vesel. O fată din casă îi duse biletul, și numai decât, deschizând o ușă din stânga îi zise: Pofțiți. Camera în care intră eră un salonaș verde, drăguț, păreă un cuib. Mobilele, tablourile erau aranjate cu mult gust. Pe-o ușă ascunsă aproape în perdele grele, apărû îndată doamna Olimpia.

„În sfârșit domnul Ion Florea ne face cîntea să ne caute“, zise ea c'un zâmbet ușor, apropiindu-se nesimțit pe covorul scump. Purtă o haină ușoară, decoltată puțin. Păreă cu mult mai tânără în haina aceasta de casă.

„Da, eu mă simt foarte fericit doamnă, că mi s'a permis onoarea asta“, zise Florea închinându-se ușor, cu eleganță să-i sărute mâna. Dar când se aplecă el, Olimpia își ridică mâna ca buzele lui s'o ajungă mai grabnic, și mâneca largă căzû desvălind până la cot, brațul alb și plin. Florea văzû și încheietura brațului, gropița aceea albă și dulce, ca un loc ascuns de odihnă. În buzele lui se coborî un tremur nou. Doamna Olimpia, la atingerea buzelor lui, simți un tremur care-i trecû prin tot trupul.

„Da, dumneavoastră tinerii aveți lipsă de societate, domnule Florea“, zise ea cercând să fie liniștită. „Și e păcat să vă învârtiți numai prin cafenele și birturi. Ah! nu zic

de dumneata domnule Florea, dumneata faci o excepție rară", zise ea văzând privirea de protestare a candidatului. „Dar ceilalți sunt unul ca altul. Pentru aceea cred, nu li se deschid celor mai mulți casele familiilor de frunte”.

Oricât cercă să se stăpânească, vocea ei eră nesigură. Sâni grei, rotunzi se distingeau bine cum cresc și se coboară sub stofa ușoară, subțire. Ion Florea, cum sta înaintea ei priviă sâni aceia. Simția parfumul de tinereță ce se desprindea din trupul ei.

„Familile ar trebui să se poarte cu dragoste față de tinerețe, doamnă”, zise Florea, lăsându-se pe fotoliul ce i-l arătă Olimpia. „Să le deschidă casele, să nu se ferească de ei. Atunci, v'asigur, ar fi foarte puțini aceia cari s'ar învârti numai prin cafenele”. Ochii lui cercau să privească mobila, tablourile, chiar ochii doamnei Olimpia. Inșă neconținut privirea lui eră legată de sâni aceia bogăți. Și, fi priviă cu patimă.

Doamna Olimpia ședeă. In fotoliul moale trupul ei se cufundă puțin. Privea la Florea. Simțindu-se acum mai întâi singură cu el, sângele îi purtă prin trup un deliciu nespus, negustat până acum.

Intră domnișoara Mărioara, și bătă în palmi de bucurie.

„Așa dar ți-a dat voie domnul Chirca? Doamne cât îmi pare de bine.

— Da, domnișoară, voiu aveă fericirea să vă însoțesc la patinat. Chiar astăzi dacă se poate”. El spuse cuvintele acestea repede ca și când ar fi voit să ascundă ceva. Inșă o roșată neobișnuită, de foc, i se ridică în obraji. Li eră rușine. Li eră greu și rușine de lăcomia cu care privise pe Olimpia. Da, nu se puteă înșelă. Fusese o lăcomie pe care simțurile lui trezite, mintea sa deșteptată ca din somn o observă numai decât, și i-o numi murdară. O durere amară îi umplă sufletul, și când se despărți de doamna Olimpia pără înfrânt.

Dar în societatea Mărioarei începură să i se limpezească simțemintele, puterea de judecată. Iși zicea: iată și 'n mine locuește demonul. Fiecare om, se vede, poate deveni un monstru. E o nenorocire îndată ce descoperi acest demon în tine? După ce-l purtăm, ca un blestem în noi, chestia e numai să-l știi învinge. Prin mintea lui trecură ca 'ntr'o fulgerare înțînirile lui de până acum cu doamna Olimpia. Și, ca o completare a celor ce-și spusese până acum își zise: ca să-l învingi, trebuie să te păzești de el. El își simția puterea de judecată nespus de clară. Iși zicea, vorbiă cu sine însuși ca și cu un prietin pe care vrea să-l mângăe: O alunecare, pe care n'ai fost stăpân. Dușmanul te-a atăcat pe furis, fără ca tu să te fi gândit la el. Deci, scutură-te

de amintirea aceasta și vei rămâneă curat. Da, vei rămâneă și te vei păzi pe viitor și vei învinge.

Privi cu o bucurie copilărească la d-șoara Grecu care mergeă alătorea, și îi puneă nesfârșite întrebări. El îi răspundeă pe scurt, și se gândea mai departe. Simția trebuința ca mai întâi să se purifice pe sine. Și după ce se convinse că nu eră vorbă decât de-o răsvrătire necontrolată a simțurilor, el disprețui din tot sufletul privirea lui de lăcomie, și după acest dispreț adânc deodată i se pără că nu s'a întâmplat nimic și că el este foarte curat. In gândul lui o acuzase pe doamna Olimpia, își spuneă că se va feri de dânsa. Acum cercă s'o desvinovățească. „Ea e frumoasă e adevărat, dar n'are nici o vină. Ea m'a primit cum orice doamnă din familie bună ar fi primit pe-un tânăr. Nu, e de vină singur firea noastră cea neputincioasă. Inșă noi vom trece peste acestea imperfecțiuni”, își zise cu hotărîre.

Vieța lui Ion Florea eră călăuzită de niște principii morale foarte aspre. Principiile acestea i se sădiră în suflet încă în casa părintească, unde el n'a auzit niciodată vorbe cu două înțelesuri. După ce crescuse, cu mintea lui limpede și compănită, scăpă de multe primejdii cari se pun în calea tinerețelor. El simția chiar acum, că dacă nu s'ar fi putut convinge sincer de nevinovăția lui, n'ar puteă să mai meargă alături de domnișoara Grecu.

Din nenorocire nici o morală nu-i atât de rigidă, încât, fiind vorba de tine, să nu-ți ajute ca să eși curat. Sau poate vom spune mai corect adevărul zicând: Oricărei etice îi scapă nenumărate ascunzișuri din sufletul omenesc.

Ion Florea aveă singura scăpare în faptul, că el nu și-a căutat această lecție de morală din calcul. Ea i-a venit de sine, din sinceritatea sufletului său. Pentru că Ion Florea începă s'o iubească pe domnișoara Grecu. Bucuria lui, când șeful îi îngădui ceasurile dela două la patru, fū așa de mare, de sguduitoare, încât el nu se mai puteă îndoi c'o iubește pe Mărioara.

Totuș în drum spre râu, el se mai simția despărțit prin scena de mai înainte de domnișoara Grecu. Conversația nu eră destul de ușoară, de naturală.

Mărioara purtă o rochie de patinat. Un șal alb îi cădeă de după grumazul plin, rotund, pe piept și amândouă capetele lungi îi fluturau în urmă. Patinele îi făcăneau în mână, lucind albe.

Pe-o cărărușe albă coborîră din oraș. Zăpada cântă necurmat sub ghetete lor. De-o parte și de alta a cărării neaua se ridică mai înaltă sclipindu-și stelulețele nenumărate în

lumina rece a soarelui. Câmpia albă se întindea tăcută înaintea, împrejurul lor pierzându-se în zarea fumurie. Râul nu se vedea. Un drum lat, de nea se coboră puțin sub nivelul câmpiei de zăpadă. Sub acel drum părăsit, pustiu, curgeau gâlgăind tainic apele. Pe nesfârșita întindere albă numai spre miază-noapte, departe, se așezase o pată mare, neagră. Eră o pădure. Cerul se coboră în depărtări pe pământ. Unde îmbrățișă întinderile albe, bolta cerească nu mai eră împrejmuită de albastrul întunecat, cum se vedea deasupra, ci eră schimbată în negură ușoară, fumurie.

Lui Ion Florea îi făcea bine priveliștea aceasta. Îi părea că respiră mai liber și pe-o clipă îi venira în minte iernile din anii lui de liceu. Cum privea mereu înainte, dus de amintiri, Mărioara îi zise repede:

„La dreapta, domnule Florea“.

El abia atunci băgă de seamă că, aci, cărarea se ramifică. Și când își ridică privirile în direcția arătată de domnișoara Grecu, văzu numai decât — luminând ca un lac rotund, spațiul de patinat. Abia câteva perechi se legănau, lunecând repede în jurul lacului. Oglinda din mijloc rotundă, uriașă eră goală, și ea strălucea orbitor reflectând mănunchiuri din soare.

Florea și domnișoara Grecu se apropiau. Când perechile cari patinau ajungeau de ceealaltă parte a oglinzii, le ascundeă ca o perdele de lumină. Dar cu cât veniau mai aproape, strălucirile se pierdeau, și când fură în marginea locului de patinat înaintea lor se întindea un ochiu enorm de sticlă verzuie. Ochiul acela numai pe la periferii eră brăzdat de cercuri subțiri, albe, ca o spumă ușoară.

Ghiața fū împrosătată peste noapte și eră foarte lunecoasă, nesigură.

„Sunt puțini încă“, zise Florea.

„Da, vin mai târziu. Și în zilele când ghiața e proaspătă cei mai mulți așteaptă până ce alții o sgărăie puțin“, răspunse Mărioara. „Nici eu nu cutez. E prea lucie“.

Totuș lăsă să i se pună celea două limbi albe de metal, cari se strânseseră, se potriviră minunat pe ghetetele ei micuțe.

„Te rog, domnișoară“, zise Florea întinzându-i mâna.

„Nu, eu mai aștept, răspunse ea lăsându-se pe scaun. Mi-e frică!

— N'ai încredere în mine, domnișoară? Îți spun că poți veni fără de teamă. Eu cred că nu va fi nici o primejdie.

— Nu, mai târziu“, zise Mărioara și ochii ei se feriră de-ai lui Florea. Acesta lăsă din patina stângă o dără ușoară pe oglindă, se învârti repede în vârful piciorului drept și în undulări largi, părănd că plutește, apucă drept prin mijloc. Limba ferului fâșăia în ghiața nouă. Spuma ușoară care rămânea în urma lui Florea pe spațiul nebrăzdat încă, desemnă figuri ciudate, rotocoale largi, spirale, numeri și litere, împletituri neînțelese, cari umplură numai decât luciul spațiului de patinat, ca niște rețele aruncate acolo de-o mână nevăzută ca să încurce lumea. Ceilalți patinatori lunecau tot mai încet, mulți se opriră privind uimiți la Florea, care se legăna ca 'ntr'un dans, se încovoia cu eleganță când pe stângul, când pe dreptul, pornia ca spre-un atac și deodată apoi se învârtea ca apucat de-un vârtej de vânt când la mijlocul spațiului, când pe la periferii.

(Va urmă.)

Mărturisire.

Eu nu ți-am spus vreo vorbă înflorită,
Nu ți-am trimis plăpânde violete,
Eu nu ți-am scris romanțe, triolete,
Nu te-am cântat, frumoasa mea ispită.

Și totuș te-am iubit... să-ți spună teii
Și luna albă 'n noapte să ți-o spună,
Decăteori nu te-am chemat pe lună,
Pe banc' ascunsă 'n umbrele aleii...

O, să-ți șoptească 'n taină trandafirii
Uitați prin cărți, în ascunziș de file,
Durerea strânsă, a atâtor zile,
Ce s'au sfârmat în pragul fericirii.

Ci poate 'ntr'un târziu când visătoare
Vei stă gândind cu fruntea 'n mâni, pierdută,
O să 'nțelegi iubirea care, mută
S'a risipit învinsă, — iertătoare...

Sandu A. Hodoș.

Dări de seamă.

Félix Le Dantec: *L'Egoïsme base de toute société*. Editura Ernest Flammarion. Paris 1912.

Autorul ține să ne spună chiar dela început, că titlul acesta, așa de fioros, nu înfățișează deloc niște apucături personale, ci sintetizează concluziunile rezultate din aplicarea Biologiei la dezvoltarea societății omenesti, vrând oarecum să ne încredințeze, că dacă a fost silit să ajungă la această cumplită convingere, cumcă egoismul e temelie oricărei societăți, apoi răspunderea trebuie s'o aruncăm în spatele științei și nicidecum în spatele autorului, care nu e decât un servitor credincios al științei. Să nu ne închipuim, prin urmare, că lucrarea de față vine din partea unui om care a îndurat cine știe ce năcazuri mari în mijlocul societății și că toate concluziunile înfățișate într'ansa n'ar fi decât gestul de răsunare al unui om cu sufletul plin de amărăciune. Nu. Félix Le Dantec are și grija aceasta de-a ne spune că e un om așa de mulțumit cu viața, încât se poate socoti ca unul din pușinii ocrotiți ai soartei. Tot în primele pagini, autorul ne mai spune că hotărîrea de-a scrie cartea de față a încolțit în timpul marelui greve dela căile ferate din Franța, când cuvintele de drept, de datorie și de legalitate se vânturau mereu în deslănțuirea unor discuții foarte întărite și că metoda de care s'a folosit nu e decât aplicarea transformismului lui Lamarck asupra marilor entități metafizice: binele, răul, virtutea, dreptatea etc. Cine admite transformismul lui Lamarck, trebuie să admită și concluziunile cuprinse în această carte.

Scopul urmărit de Félix Le Dantec e să spulbere credința utopiștilor că însușirile morale sunt fundamentale sufletului omenesc, iar pornirile egoiste sunt numai o abater. Convingerea lui e că în fiecare om din veacul al XX-lea se dă o luptă continuă între tendințele individualiste primitive și între tendințele cari izvoresc din înglobarea omului în viața socială. Vieța, cu toate influențele venite din partea societății, rămâne și mai departe individuală, adică egoistă.

Ea nu se poate răzimi decât pe valoarea individuală a fiecăruia. Idealul de bunătate și de iubire propovedit de Isus n'a putut să schimbe nimic din pornirile egoiste ale omului. Condămnăm războiul în numele idealului de frăție universală, dar tresărim și astăzi ori de câte ori ascultăm povestirea luptelor eroice purtate de strămoșii noștri. Vorbim mereu de iubirea aproapelui nostru, dar dacă cineva ne dă o palmă, simțim cum țipă în noi porunca impunătoare a răsbunării. Dați la o parte, prin urmare, ipocrizia datorită veacurilor de civilizație, și veți întâlni egoismul și ferocitatea omului din caverne. Făcând aceste reflecții generale, autorul intră în dezvoltarea temei sale pe care-o fixează dela început: studiul individului social în legătură cu diformările pe cari le suferă el din pricina încorporării lui în societate.

Vieța nu se poate concepe fără ideea de luptă. Când zici vieța, ai zis un luptător care-a biruit. „A fi înseamnă a lupta, a trăi înseamnă a birui“, e formula care cristalizează ideea conducătoare a lui Félix Le Dantec. Vieța, prin urmare, e un act cu desăvârșire egoist, și orice ființă se găsește în luptă cu întreg Universul, în care nu-și poate păstra locul decât printr'un șir de lupte urmate de biruințe. Ceeace numim noi prieten, nu e decât un dușman pe care l-am învins cu o sforțare cât se poate de redusă. În vremurile primitive, lupta se dă între om și animale și între om și om. Mai târziu însă, când omul a învățat să-și facă arme de apărare, lupta a început să fie îndreptată numai împotriva animalelor.

În clipa în care, pentru întâia oară, s'au întâlnit față în față doi oameni deopotrivă de bine înarmați, în clipa aceea s'a născut respectul între oameni. A respecta pe cineva, înseamnă să-ți dai seama bine de puțința pe care o are el de a-ți face rău. Oamenii, prin urmare, au început să ocolească lupta între ei numai în clipa în care și-au dat seama, că e mai ușor să te lupți cu un animal, incapabil să-și facă arme, decât cu un om care e tot așa de primejdios ca și tine.

Primul pas spre societate deci a fost făcut atunci când omul și-a dat seama că cel mai primejdios adversar pentru el e însuși omul. Al doilea pas a fost făcut în clipa când oamenii dintr'un ținut s'au văzut atacați de un dușman comun. Existența unui dușman comun are ca efect îndreptarea spre aceeaș țintă a tuturor puterilor de care dispune un grup de oameni și înlăturarea raporturilor de concurență. Un alt factor care stă la temelie societății e sporirea producției determinată de alianța dintre oameni, întrucât individul are posibilitatea să producă mai mult decât cer trebuințele sale.

Cea dintâi formă a societății e familia, care a fost determinată de pornirile sexuale ale omului. În sânul ei putem înregistra primele diformări pe care le-a suferit omul. Iubirea părinților pentru copii s'a născut din constatarea inferiorității lor. Fiind mici, sunt lipsiți de oricăce capacitate de-a face rău. Știind însă, că de îndată ce se vor face mari vor deveni primejdioși, părinții au căutat să facă din ei niște viitori aliați în lupta pentru existență. Astfel s'a născut deprinderea de-a trăi asociați în familie, deprinderea întărită, fie prin ivirea unui dușman comun (de pildă, o altă familie vecină), fie prin constatarea sporului de producție.

Afară de asta, tatăl a căpătat deprinderea de-a apăra și de-a conduce familia, iar copiii au căpătat deprinderea de-a se supune tatălui. Aceste deprinderi rămân și mai târziu.

Deprinderea perpetuată dă naștere la tradiție, încât vine o vreme când tatăl, care la început fusese șef pentru că eră mai tare, își păstrează autoritatea

numai în virtutea tradiției, iar copiii, tot în virtutea tradiției, urmează să se supună tatălui lor, chiar când acesta e bătrân și incapabil de-a fi primejdios. În decursul vremii, tradiția îmbracă treptat, treptat, caracterul misterios al unei legi de origine pivină, și faptul acesta îi dă și mai multă autoritate în fața oamenilor.

Astăzi, deprinderea tatălui de-a se socoti șef și deprinderea copiilor de-a se supune, fiind fixate adânc prin tradiție și prin ereditate, au luat numele, cu desăvârșire sacru, de drept și de datorie. În chipul acesta s'au născut toate noțiunile metafizice, cari conduc omenirea cu autoritatea și cu prestigiul unor puteri divine.

Ceeace ne spune autorul până aici se poate socoti ca esență a lucrării de față. În felul acesta ne explică el și originea celorlate noțiuni metafizice, ca noțiunea de proprietate, justiție, fraternitate etc. Fiecare din ele are o origine biologică. Veacurile însă le-a dat o haină metafizică și oamenii au început să uite tot mai mult că la baza lor stă ideea de luptă. A crede în trăinicia acestor noțiuni metafizice, înseamnă, după Félix Le Dantec, să fii ipocrit. Ipocrizia e singura putere care ține la un loc atâția oameni din care n'a pierit încă egoismul și ferocitatea trogloditilor. Mișcările de astăzi se fac mai toate în numele unui principiu metafizic: libertate, egalitate, justiție etc. În realitate însă, la temelia lor stă necesitatea biologică de-a trăi. Oroarea de minciună, de pildă, e o ipocrizie datorită înglobării omului în societate. Minciuna a fost o bună armă de apărare a omului izolat, care avea tot interesul să-și ascundă planurile. Mai târziu însă, minciuna a fost oprită în sânul familiei, ai cărei membrii trebuia să fie înțeleși în toate când eră vorba să lupte împotriva unui dușman comun. Cu alte cuvinte, minciuna a fost socotită întotdeauna ca un vițiu numai în sânul unui grup de aliați. Față de dușman însă, minciuna a fost socotită ca o virtute. De fapt, toți oamenii simt necesitatea de-a se folosi de minciună. Toți însă o condamnă din pricina ipocriziei.

Vrei să minți oridecâteori îți dictează interesul tău vital, și condamni minciuna fiindcă nu te poți lipsi de foloasele cari decurg din faptul existenței tale în societate. Toți ar dori să fure, dar toți condamnă furtul. Concluzia? Societatea n'ar putea să existe dacă n'ar fi ipocrizia. Fără ipocrizie, am asistat la o deslănțuire oarbă a egoismului primitiv care n'a pierit, cu tot smalțul așternut peste suflete de atâtea veacuri de civilizație. Un alt stâlp al societății e și faptul că omul a pierdut mult din însușirile lui primitive de luptător. Societatea l-a diformat în așa măsură, încât i-ar fi peste putință să se lipsească de utilitatea vieții sociale. Necesitatea, prin urmare, și nici decum iubirea, ne ține strănși pe toți în cadrele societății. Sfârșitul cărții e plin de concluziuni pesimiste. Autorul nu crede în putința egalității, a justiției și a păcii universale. Și e bine, zice Félix Le Dantec, că nu se poate realiza o pace universală. Asta ar însemna distrugerea omenirii, fiindcă vieța nu se întreține decât printr'o ne-

conțință luptă. Intotdeauna oamenii vor fi adversari, dar în acelaș timp vor fi și ipocriți.

Nimic nu ne poate împiedeca să primim originea biologică a noțiunilor noastre morale. Și Spencer a înfățișat morala ca un rezultat al luptelor dintre oameni, ca o înceată acumulare de precepte răsărite din necesitățile vieții. Nu cred însă că se pot primi tot așa de ușor și încheierile pesimiste ale lui Félix Le Dantec, în formularea lor categorică. Mai de grabă ne vine să primim optimismul lui Spencer în ceea ce privește viitorul moralei. Félix Le Dantec abuzează de cuvântul diformare. După raționamentul lui, ar trebui să luăm drept diformare toate transformările suferite de Adam din clipa în care-a văzut lumina zilei. Fiecare experiență și fiecare adaptare ar trebui să fie o diformare. De ce n'am întrebunță peste tot, în loc de diformare, cuvântul de adaptare? Diformare înseamnă abaterea dela un tip ideal. Ori, după Félix Le Dantec, ar urmă că trogloditul e tipul ideal, și toate transformările suferite de troglodit din pricina incorporării lui în societate sunt simple diformări.

Pentru societatea de azi însă, tipul ideal nu mai poate fi un om cu ghiare puternice și capabil să lupte cu animalele sălbatice, ci, dimpotrivă, un om care să răspundă, prin alcătuirea lui sufletească, tuturor necesităților morale care stau la baza unei societăți. Cu alte cuvinte: societatea nu diformează, ci creează indivizi potrivit cu necesitățile și cu idealurile ei morale. Îmi place să mă opresc la principiul lui Fouillée, că un individ sau o societate se realizează concepându-se. Și în vremea trogloditilor și în vremea de azi avem numai realizări, cari se apropie mai mult sau mai puțin de tipul ideal. Pentru vremea trogloditilor, realizarea consistă în crearea de indivizi cari să reziste unui mediu ostil; pentru vremea de azi, realizarea consistă în crearea de indivizi cari să reziste necesităților morale impuse de societate. Unii resistă mai greu, alții resistă mai ușor. Legea selecției trăește și astăzi, întrucât alege toate realizările potrivite cu tipul ideal și înlătură realizările nedesăvârșite. Cred, prin urmare, că termenul de diformare trebuie înlocuit cu termenul de realizare.

Societatea omenească se găsește într'o continuă realizare determinată de idealurile ei morale, și nici decum într'o diformare. Făcând această substituire de termeni ajungem neapărat la optimismul lui Spencer.

Și mai cred că e naiv lucru să înfățișezi religia, de pildă, ca un rezultat al șireteniei omenești. După Félix Le Dantec, oamenii s'au învoit într'un anume timp, din motive biologice, să creadă cu toții în existența unei puteri divine. Tot din șiretenie, dintr'o șiretenie dictată de motive biologice, oamenii s'au învoit să atribute puteri misterioase tuturor principiilor morale.

O, nu. Biologia nu poate explica un lucru. Nu poate explica anume tranșiția dela necesitățile legate de-o celulă organică la complicatele necesități sufletești care frământă omenirea de azi. Încheiem cu această credință: Există o atmosferă morală, și în sânul acestei atmosfere există adaptări sau realizări mai mult sau mai puțin desăvârșite.

D. Tomescu.

Cronici.

Religie. Biserică.

Sinoadele eparhiale.

Ca în toți anii, așa și în anul acesta se vor decide la Dumineca Tomii (1/14 Aprilie) sinoadele eparhiilor ortodoxe române din Transilvania și Ungaria. Aceste parlamente ale vieții bisericești-naționale, în cari se poate lucra neîmpiedecat din partea celor cari ne pun pe toate celelalte terene fel de fel de piedeci, vor avea să cântărească din nou situația bisericii și, întrucât nu s'au luat până acum măsuri cari să facă posibilă o înaintare rodnică, să creeze ele pentru viitor posibilitatea unei vieți creștine la înălțimea cerințelor timpului de azi.

În trei direcțiuni sunt chemate să lucreze aceste înalte corporațiuni cari, în anul acesta, s'au priment cu puteri nouă.

Mai întâi pe teren strict bisericesc. În numărul din urmă al „Revistei teologice” din Sibiu P. C. S. arhimandritul Dr. Il. Pușcariu, a semnalat într'un articol răsplat, marea primejdie — în sens rău — a laicizării bisericii. Tot cam în același timp spune, într'o conferință a sa, profesorul de teologie Dr. Nicolae Bălan, că la noi se confundă neconținut principiul idealismului creștin cu principiul utilitarist.

Oricât ar fi de trist, trebuie să recunoaștem că în afirmațiunile acestor doi bărbați ai bisericii noastre, e mult adevăr. Idealul creștin e, chiar în biserică noastră, adesea pierdut din vedere sau coborât până la un nivel inferior. El e copleșit de considerații în mare parte străine de concepții religioase propriu zise. În noțiunea bisericii naționale intră prea mult — și totuși din cale afară de puțin.

Sinoadele nu-i permis să fie niște simple foruri administrative: ele trebuie să reprezinte întreaga comoră de principii creștine ale bisericii. În direcțiunea bisericească deci, sinoadele vor trebui să-și zică: nu căutăm numai câți preoți avem, câte procese disciplinare s'au pornit în contra lor, câte căsătorii și defaceri de căsătorii, câte nașteri și câți morți sunt etc., ci căutăm, peste acestea, ce este? Care e moralitatea religioasă a poporului întreg astăzi? E ea în creștere sau în descreștere? E biserică lui Hristos de fapt o biserică tot mai vie, din an în an, sau ni se înmulțesc numai zidurile bisericești, fie chiar și în stil românesc? E poporul o turmă îngrijită de care să se bucure Tatăl ceresc și sunt preoții apostoli ai cuvântului dumnezeesc, sau sunt numai niște mercenari? Suntem, sub acest raport, în calea spre desăvârșire, — care e idealul vieții creștine — sau mergem îndărăt? De ce mijloace se folosește biserică pentru a-și ajunge scopul său divin? Sunt ele destul de multe și destul de bune? Dacă nu, să se constate și să se lucreze cât mai repede la tămăduirea răului, pentruca să nu fie biserică lui Dumnezeu o minciună.

A doua e chestiunea școlară. Nici sub raportul material nici sub cel educativ școalele noastre nu stau la nivelul normal, grație legii lui Apponyi, care a produs o perturbațiune extraordinară în întreaga noastră viață culturală. Sute de școli nu sunt încă asigurate materialicește și în aproape toate școalele existente, învățământul e, din punct de vedere practic și educativ, imposibil. Jertfele pe cari le aduce biserică și poporul sunt, în mare parte, zadarnice din cauza zăpăcelei pe care a produs-o legea și inspectorii școlari și din cauza că din partea noastră nu s'a făcut la timp cât se cădea și cât se putea.

Deci: cum să se găsească mijloacele pentru acoperirea nevoilor materiale ale școalelor și cum să se înalțe nimbul cultural și educativ al lor? Cum stăm cu fondurile culturale ale eparhiilor noastre? Nu s'ar putea găsi mijloace nouă de sporire a lor printr'un impozit pus asupra întregului popor credincios? și cum stăm cu ajutorul pe care îl dă statul pentru școalele noastre. Apoi: cum stăm cu îndrumarea lor din partea familiilor noastre conducătoare, în ce privește viața internă a lor.

La Sibiu va veni în discuție chestia zidirii unui nou local pe seama seminarului. E în adevăr o mare nevoie de o nouă zidire, — s'ar putea zice că e o necesitate care nu se mai poate amâna. Dar ni se impune întrebarea: e aceasta cea mai mare trebuință a bisericii noastre? Deși e mare, foarte mare, totuși trebuie să recunoaștem, că cea mai mare trebuință a noastră nu e aici de ordin material. Avem necesități și mai mari decât aceasta! De câțiva ani nu se mai aplică pe cariera învățătoarească destule elemente, așa că azi stau închise mai multe zeci de școale din lipsa de învățători. Și acest rău cu greu se va îndrepta numai cu mijloacele de până acum. Și mai e un rău: din an în an scade numărul învățătoarelor noastre. Până înainte cu câțiva ani legea permitea ca pentru cariera de învățătoare să se poată pregăti cineva și în particular, acum însă aceasta nu mai e îngăduită. Puținele noastre învățătoare își câștigă pregătirea în preparandii ungurești — e ușor de înțeles prin urmare ce suflet și ce pregătire vor duce acestea cu ele în școala românească. Deși suntem peste trei milioane de Români în țara asta, n'avem nici o singură preparandie de fete, Sașii, cari sunt de 13-ori mai puțini ca noi au una la Sighișoara, Sărbii una la Zombor, Rutenii una la Ungvár, iar Ungurii au 32 de preparandii de fete.

Nouă ne trebuiesc învățătoare din două motive: întâi pentru însași serviciile pe cari le pot aduce femeile în educațiunea publică și, a doua, pentrucă numai învățătorii pe cari îi avem și îi vom avea, nu sunt suficienți. Zeci și, în viitor, sute de școale ne vor stă închise, altfel, din lipsa de învățători.

Iată deci o necesitate mai mare decât un nou local pentru seminarul din Sibiu și iată de ce e în interesul bisericii ca chestia noului seminar să se amâne, ră-

mânând ca să se facă pregătiri pentru înființarea unei preparandii de fete și pentru strângerea capitalului necesar pentru seminarul din Sibiu, care azi lipsește.

A treia categorie de lucrări care va avea să pre-ocupe sinoadele sunt cele de ordin financiar. Va veni în discuție chestia fondurilor de pensii a oamenilor bisericii și pragmatica salarizării funcționarilor konzistorial și a profesorilor. Se pare că în cele financiare mai animate vor fi discușiunile la Caransebeș. Preoțimea acestei dieceze, deși materialicește e cu mult mai bine situată decât cea din arhidieceză, e într'o mare fierbere în ce privește partea materială a vieții ei. În zilele acestea preoții dintr'o parte a diecezii au înaintat sinodului un memorandum just și cu toate acestea cam înristător, cerând urcarea congruei și alte de acestea și amenințând, indirect, cu „proteste, indolență, neîncredere“. Deși e îndreptățită cererea preoțimei, duhul de care e pătrunsă întreaga atitudine a acestei preoțimi, căreia, din punct de vedere moral i s'au adus d. e. pe timpul alegerilor dietale multe învinovățiri juste, ne pare că nu e destul de bisericesc. Prea seamănă a un fel de social-democratism clerical à la „Revista preoților“. Ne mângăiem cu speranța că P. S. episcop Miron va ști aduce lucrurile într'o ogașă normală.

Și ar mai trebui să vie în discuție în toate sinoadele chestia salarizării protopopilor — o chestie foarte gingașă și însemnată în acelaș timp.

În speranța că Duhul sfânt va umbri aceste însemnate întruniri, călăuzindu-le spre tot ce e bun, adevărat și frumos, ne rezervăm a vorbi ulterior despre ce au făcut ele? * * *

Educație. Școală.

Respectul legilor școlare.

De când cu art. de lege XXVII din 1907 („legea lui Apponyi“) o groază ne mai pomenită până aci i-a cuprins nu numai pe învățătorii noștri, ci aproape pe toți Românii cari se interesează de progresul cultural al neamului. Asprimea acestei legi se pareă a fi atât de mare, încât nimeni nu o va putea suporta pe deplin. În adevăr, dispozițiile acestei legi și sunt aspre și multe, dar trebuie să spunem că interpretarea asprimei lor a fost din cale afară de exagerată. De vină a fost poate că și presa noastră dela 1907 incoace, care a acordat acestei legi o importanță prea mare, încât, alături de inspectorii unguri, i-a mai băgat și ea pe oameni în groază.

E adevărat că această lege e aspră, dar trebuie să ne dăm seama că nu e legea aceasta singura lege grea și aspră din țara noastră. La noi se aduc an de an legi cu nemiluita — și cu toate acestea lumea nu se prăpădește, ci își merge înainte mersul ei, când mai bine, când mai rău. Caracteristica legilor țării

noastre e că sunt aspre numai pe un timp oarecare, — în timp foarte scurt ele cad în desuetudine, — și aceasta tocmai din motiv că ele cuprind măsuri exagerate cari nu se pot realiza. Să ne aducem numai aminte de legea privitoare la grădiniile de copii (Kisdedovó). Când s'a adus, se credeă că ea ne va maghiariza cu desăvârșire în două decenii tânăra generație. Și azi? Cum și unde se mai aplică această lege absurdă din motive pedagogice? La 1879 când s'a introdus obligativitatea învățământului limbei maghiare în toate școalele populare, se credeă că se apropie sfârșitul școalelor noastre — și cu toate acestea legea a rămas și după 30 de ani, în multe locuri literă moartă din motivul că legile naturii sunt mai tari decât ale parlamentului unguresc. La 1893 s'a stabilit ca minim de salar pentru învățătorii confesionali suma de 600 cor. — și nici azi, după aproape 20 de ani această lege — deși bună în fond — nu se poate executa pretutindenea.

Tot așa e și cu alte legi. D. e. s'au adus legi peste legi privitoare la colonizarea ciangăilor printre naționalități. Se credeă atunci că ne vor cutropi străinii. A trecut vremea, s'au făcut câteva încercări de colonizare și rezultatul a fost că legea s'a dat uitării, iar coloniștii au început a se româniza. S'au adus legi privitoare la emigrări. Se credeă întâi, că nimeni nu va mai putea părăsi această Hungaria felix — și azi, deși legea e în vigoare, emigrarea e mai mare ca oricând. S'au făcut convenții vamale, cari voiau să oprească în loc orice vieață economică a unei părți a locuitorilor de pe la hotarele țării, și acești locuitori pot trăi, cu toate dispozițiile absurde ale acestei legi. — Își au și legile soarta lor.

În țările cu dezvoltare normală se aduc puține legi, dar ele se respectă, în țările cu dezvoltare anormală, se aduc multe legi, cari pun în fierbere pe cetățeni și cari produc mari perturbațiuni — pentru că dela o vreme să cadă în desuetudine. De ce aceasta? De sigur că nu din poftă diabolică de a călca în picioare legile, din simplă plăcere, ci din motivul că legile acestea nu sunt în conformitate cu natura lucrurilor.

Aceasta va fi și soarta legii lui Apponyi. Inspectorii se vor mai svârcoli câțiva ani de geaba, până se vor convinge de absurditatea stăruințelor lor, învățătorii, terorizați astăzi, vor fi din ce în ce tot mai mult lăsați în pace să-și vadă de treabă așa cum li învață natura și pedagogia, — căci ce e val ca valul trece, pietrele însă rămân, dupăcum au rămas și în urma urgiei de până acum a valurilor.

O. Sima.

Însemnări.

Iubileul de 50 de ani al societății „Petru Maior“. Tinerimea universitară din Pesta face mari pregătiri pentru iubileul de 50 de ani dela întemeierea societății „Petru Maior“. O dată însemnată în vieața unei

societăți studențești a cărei sărbătorire va avea menirea să deștepte în publicul românesc interesul de care trebuie să se bucure în împrejurările vieții noastre o societate studențească. Majoritatea tinerilor universitari instrăinați, prin școala străină, de sufletul culturii românești, ajunși la universitate sunt meniși să-i înecă cu totul valul cutropitor al culturii străine. Pe cei mai mulți i-a scăpat această societate, adăpostită în niște camere sărăcăcioase din catul al patrulea, al vreunei case înegrite de fum. Cutare băiat din Sălăgiu, venit aci cu micul bagaj sufletesc, ce i-a mai rămas deacasă, după o instrăinare de opt ani, deschide ochii mari în fața cărților românești cari să îmbie de prin dulapuri, rămâne uluit în fața discuțiilor colegilor, ține într'o limbă românească cum n'a auzit niciodată, și fără să vrea simte căldura unei raze, care pătrunde prin pojhnița străină a sufletului său, trezind la vieață sentimente adormite atâta amar de vreme. Azi aude o vorbă, mâne răsfoiește o carte, în altă zi învață un cântec, și după un timp oarecare îl vezi încurcat într'o discuție literară, sau cântând cu obraji aprinși „Deșteaptă-te Române“. Aceasta e pe scurt povestea culturii românești la cei mai mulți cărturari români din Ardeal și țara ungurească. Tot această poveste ne îndeamnă să stăruim cu dinadins, ca publicul românesc să sprijinească cu mai mult simț de jertfă o societate căreia are să-i mulțumească atâta de mult cultura românească câtă brumă o avem.

Luptând în fiecare an cu sărăcia silită să caute adăpost în camere întunecoase, și mici, hrănită numai cu ziare gratuite și ducând dorul cărților, e tot mai izolată de curentul culturii adevărate românești și tot mai puțin în stare să-și implinească menirea ei excepțională. Marile idealuri românești pierd din căldură, în sufletele desorientate ale tinerilor, se pierd avânturile generoase, se stâng credințele, cari toate izvoresc din cetania cărților ca din izvoarele culturii. Gloriile scrisului românesc vor pierde din puterea care trebuie să exercite asupra sufletelor tinere și idealiste, și zei străini vor cucerii terenul rămas în părginire.

Mărturisim sincer, că invitarea la jubileu, care o primim la redacție, ne dă prilej de astfel de gânduri pesimiste. Alunecăm cu ochii peste numele patronilor, cari de obicei sunt întruparea idealelor acestei tinerimi, căutăm numele scriitorilor de peste munți, cari la astfel de serbători ar avea ocazie să coboare în rândurile mulțimii, căutăm marile figuri culturale ale zilelor noastre și găsim pe părintele Bogoevici, Florian Mihalyi (cine-o fi domnul?) și alte nume necunoscute, cari fără supărare fie zis, ar putea renunța la gloria de-a patrona tocmai o serbare de caracter cultural.

Pentru biruința idealelor românești le dorim tinerilor succes deplin. (A. E.)

Cantine școlare. Una din marile trebuințe ale școlii românești din Ardeal și Ungaria, sunt și cantinele școlare. E știut, că o mare parte a satelor noastre e răsfirată prin munți, pe o întindere adeseori de câte 10—12 km, ceea ce implică două mari și păgubitoare scăderi: stagnarea învățământului și periclitarea să-

nătății elevilor. Cel mai potrivit mijloc pentru înlăturarea acestor rele dezastruoase, sunt înființarea cantinelor școlare pretutindeni, unde nevoia lor să simte mai arzător. Consistorul din Sibiu a și dat încă în 1910 o circulară călduroasă către toate comunele noastre, arătând ce mare binefacere sunt aceste instituții pentru școala și neamul nostru, indicând modul lor de înființare și mijloacele prin cari ele ar putea fi susținute și întărite. Îndemnul cuminte al consistorului, n'a răsunat zadarnic. Comuna Polăți de pe Murăș răsfirată pe-o întindere de 12 km. a înființat cu ajutorul consistorului — din banii oferii de d-l V. Stroescu, — cea dintâi cantină școlară în Ardeal. Astfel sutele de copii, cari înghețau pe drumurile de iarnă cu bruşul de mămligă uscată în straiță, au acum un adăpost cald, care le apără sănătatea și le face posibilă educația și instrucția. Cu alt prilej, vom da informații mai amănunțite despre rostul și organizarea acestor cantine. De astădată ne mărginim la observarea, că e o datorie din cele mai mari a tuturor consistoriilor noastre să urmeze pilda celor din Sibiu, îmbrățișând cu toată căldura problema cantinelor școlare, ca una ce este în măsură să aducă neprețuite foloase școlii și prin ea culturii românești, astăzi atât de periclitată. Nu există în lumea asta nici o chestiune peste puțința de deslegat atunci, când sunt inimi înțeleghătoare. Să credem că ele se găsesc și la noi, mai ales atunci, când vremuri grele le cer în mod imperios.

»

Noui încercări de călcare în picioare a legilor școlare. În atențiunea consistoriilor noastre. D-l ministru al instrucției publice vrea să ne dea o nouă lovitură — pentru care, deși e în contra legii — vrea să aibă și consimțământul nostru. Iată despre ce este vorba. Avem informația că consistoriile noastre au primit în zilele acestea un ordin dela ministerul de instrucție, în care acesta cere ca testimoniile finale ale elevilor din școala primară și de repetiție, să fie extradate de aici înainte exclusiv în limba ungurească. Deodată cu acest ordin, ministrul trimite și un formular de atestat, executat în cel mai veritabil stil patriotic. Titlul în caractere de culoare roșie, pe fond alb, în mijlocul căruia să deslușește coroana ungară în culoare verde.

Acest ordin e o directă violare a legilor școlare în vigoare și a drepturilor asigurate pe seama susținătorilor de școale. Căci atât art. de lege XXVII din 1907 în § 33, alineatul ultim, cât și alineatul penultim al §-ului 42 din „Instrucția“ privitoare la executarea acestei legi precum și § 7 din legea despre gratuitatea învățământului spun limpede și categoric că susținătorului de școale îi stă în drept să redacteze atestatele școlare paralel cu limba maghiară și în limba de propunere a școlii. Evident deci, că ordinul ministrului să bate în cap cu dispozițiile legii. Firește că noi nu putem să ne luăm după capriciile patriotice ale cutărui scriitorăș din minister, care conștient sau inconștient inselează astfel de ordine imposibile, ci trebuie să stăm pe punctul de vedere

al legii, și să cerem energic dela toate organele cari au vreo legătură cu școala confesională, respectarea acestei legi. Cu atât mai mult avem dreptul s'o facem aceasta față de un ministru, care e dator în primul rând să vegheze mai mult decât oricine asupra respectării unei legi sancționate, dar nu s'o eludeze chiar el prin ordine atât de ilegale. De sigur acest ordin a fost primit de toate consistoriile noastre, și ele își împlinesc numai o elementară datorie protestând cu toată tăria împotriva unor astfel de încălcări atât de temerare. E o chestiune de conștiință și demnitate pentru bisericele noastre să-și apere cu ultima energie bruma de drepturi ce le-au mai lăsat să se strecoare în paragrafii diabolici ai unei legi neghioabe, cei mai mari dușmani ai culturii neamurilor din Ungaria.

Știm d. p. că consistorul din Sibiu, mulțumită elementelor conștiințe cari se găsesc aici, au „remonstrat” împotriva mai multor ordine ilegale ale ministrului de instrucție, arătându-i că ele sunt în diametrală contrazicere cu dispozițiile legii. Și rezultatul, a fost din cele mai strălucite pentru biserică și școala românească. Dacă se va proceda în fiecare caz de nedreptate — oricât de neînsemnată ar fi aceasta — cu demnitatea și hotărârea ce să așteaptă dela o biserică conștiință de îndatoririle sale, de sigur că d-l ministru va trebui să-și tempereze în viitor mania asta de veșnică sfidare a legilor în vigoare și alătura de el nici pleava atâtor inspectorasi presunțioși nu va mai îndrăzni să-și bată joc de biserică și slujitorii ei.

Suntem convinși că arhierii noștri își vor face și de astădată datoria spre binele culturii unui neam, care știe să le întindă cununa recunoștinții iubitoare.

Obiectivitatea științifică. În trecutul nostru sbumiat, multele nenorociri de cari am avut parte, n'au venit exclusiv dela dușmanii noștri seculari, ci în parte ele au fost provocate chiar de noi. Una din cauzele interne ale acestor calamități naționale, au fost și deosebirile de credință cari în mod fatal au despărțit în două tabere pe frații de acelaș sânge, provocând hărțuiele și războaie din cele mai păgubitoare. Aceste patimi n'au rămas numai în arena luptelor zilnice, ci ele au trecut cu toată intensitatea lor și în domeniul științific. Astfel ambele tabere au avut oameni, cari în lucrările lor științifice nu se mai conduceau de iubirea de adevăr, ci se lăsau răpiți de patimi mărunte și considerații confesionale înguste. Așa că în loc să edifice și să înalțe prestigiul nostru de oameni civilizați, această literatură istorică, eră deadreptul în măsură să otrăvească sufletele, înverșunându-le și mai mult, iar în afară să fim socotiți niște elemente lipsite de maturitate culturală. Fenomenul acesta dureros al vieții noastre culturale și științifice, s'a susținut după cum să știe, până în zilele noastre prin condeiul unor oameni dealtfel de cea mai mare valoare pentru neamul nostru.

Acuma se pare, că oamenii încep a înțelege roadele păgubitoare ale acestei atitudini științifice foarte greșite

îndreptându-se spre „calea Damascului”. Așa d. p. vedem că „Cultura creștină” din Blaj, în niște discuții purtate în vremea din urmă cu „Revista teologică” din Sibiu, a redus mult din obișnuitele clișee de polemică confesională stearpă, dovedind o loialitate științifică vrednică de remarcă. Tot așa în Nr. 5 vorbind despre mitropolitul Ilie Iorest, abandonează părerile atât de nedrepte și judecățile atât de aspre lansate de istoriografii uniți asupra acestui arhieru, căutând să-l zugrăvească cu mai puțină patimă, și cu mai multă iubire de adevăr. De sigur acest procedeu le face onoare, și aplicarea lui e în măsură să niveleze atâtea diferențe și dușmăni, cari constituiau o mare piedecă în drumul de armonică și sinceră cooperare ale celor două biserici românești, împotriva dușmanilor externi și interni.

Obiectivitatea științifică e condiția fundamentală a operelor de știință, fără de care o lucrare, oricât genial ar fi autorul ei, nu are nici o valoare. Iubirea de adevăr, e una dintre calitățile alese ale spiritelor superioare; și o condiție esențială în drumul de înălțare al unui neam.

Noi ne bucurăm peste măsură că acest lucru începe a fi înțeles tocmai într'un domeniu, unde așteptam mai puțin. Va putea fi oare introdus în toate manifestările vieții noastre românești? Să sperăm, că da.

»

Cum scria Bolintineanu? Într'un cerc de scriitori se discută mai lunile trecute, cum scria Bolintineanu. Poetul Iosif își exprimă nedumerirea, cum poate un scriitor produce atât de mult? Scria el oare anevoie? Nea Iancu Caragiale îi răspunde:

— Aș, deloc. Să vezi... scria cu o ușurință rară. Ia o bucată de hârtie. Ei, scrie acum.

Și începe dictatul:

Pașa din Silistra.

Pașa din Silistra astăzi s'a jurat
Să-și răsbune groaznic pe-un ghiaur spurcat.
Cine e ghiaurul? Este-acela, care
Dunărea o trece pe-al său roib călare.
Și dela Silistra cu-așa cutezare
Vine să răpească pe cadâna mare.
— „Hei, ghiaur nemernic, pentru o cadână,
O să pun să-ți taie 'ntâiu murdara mână,
Dup' aceea capul și 'ncă un picior
Iar după aceea — am să te omor.
Am să trag hangerul și-am să-l oțlesc
În spurcatu-ți sânge, în sânge cănesc.
Hai să vie 'ndată, gâdea cu toporul...
— Zice al Silistrei pașă 'ngrozitor —
Să-mi aducă-aicea pe acel mișel
Ca să-și ia pedeapsa, scrisă pentru el!”

Gâdea se repede și-l aduce 'ndată
Încărcat de lanțuri, ca fiara turbată.
Tânăra victimă este-acoperită
De un giulgiu negru, căci e osândită.
„Să-i ridice giulgiul” pașa a strigat
Și toți asistenții...

Nu râde, băete, că-mi turburi inspirația! Scrie:

Și toți asistenții s'au cutremurat.
Gâdea îl ridică și o! ce mirare
În loc de victimă-i chiar cadăna mare!

Pașa-și scuipă 'n barbă și rânjind scrășnește
Roșu e la față, fruntea îi pălește,
Își trage hangiarul i-l înfige 'n sân
Ea cade, el râde, demonul bătrân.
„S'o luați de-aicea, trimeteți-o dar
Acelui nemernic, celui murdar!”
Astfel își răsbună un pașă tradat,
Tradat mișelește și desonorat.

Punct. Iscălește acum: D. Bolintineanu, și dă-i drumu la tipar. Cum vezi, nu e lucru greu; în douăzeci și cinci de minute scriă, va se zică, o poezie, ceea ce înseamnă 16 la zi, pentru cazul, că Bolintineanu muncă zilnic numai 6 ore; la lună e un volum formidabil; la anu, o bibliotecă întreagă. Cum v'am spus, băeți, el scriă cu o ușurință rară.....

„La revue roumaine“. Dela 20 Februarie a. c. sub acest titlu apare la București o nouă revistă în limba franceză. După revista d-lui Virgil Arion, dispărută după câteva numere, noua informatoare a publicului francez se prezintă mult inferioară. Cel puțin primele trei numere de până acum cu cronicile literare ale lui Caion, cu contribuțiile d-nei Riria și ale scriitorilor simbolști nu ne dau garanții de seriozitate. Și noi am dorit din toată inima, în interesul publicului din Franța și pentru prestigiul literaturii noastre, ca „La revue roumaine“ să fie la înălțime. Să fie măcar la înălțimea revistei ce o dau Ungurii cetitorilor francezi. Altfel, ce rost poate avea noua revistă? Credem că nu are intenția a dovedi în fața străinătății inferioritatea și neputința literaturii noastre cu scrisul unor autori nerecunoscuți nici la noi acasă.

Almanahul societății scriitorilor români pe anul 1912. Trăim în epoca almanahurilor și interviurilor literare, cu ajutorul cărora se intenționează a atrage atențiunea publicului asupra producției literare. Cum se fac interviurile am arătat într'un număr trecut. Cam aidoma ni se prezintă și almanahurile; niște simple încercări de popularizare ale scriitorilor mai tineri, în cari încercări nota critică a selecțiunii și a ierarhiei e jertfită de dragul colegialității. După „Almanahul scriitorilor dela noi“ al d-lui S. Bornemisa, apare, cam târziu, „Almanahul societății scriitorilor români“, în prefața căruia ni se spune că „trebuie privit ca un început — ca toate începuturile cu scăderile și lipsile lui“. De aceea nici nu trebuie judecat prea aspru, deși, mărturisind adevărul, dela societatea scriitorilor chiar și începutul par că putea fi mai desăvârșit. Almanahul cuprinde peste cincizeci de contribuții — în cea mai mare parte cunoscute — ale scriitorilor români, mai ales tineri. Se publică și portretele scriitorilor, dintre cari unele sunt artistice, iar altele puteau să lipsească (de pildă: I. Scărțu,

D. Karnabatt, fiind foarte slab reușite). Dintre scriitorii mai în vârstă I. Gorun publică următoarea cugetare: „Într'o societate tânără scriitorul, artistul de merit e sau invidiat și batjocorit, — sau slăvit peste măsură, lăudat și trâmbitat cu exagerare. Într'o societate mai așezată e pur și simplu — respectat“. Această cugetare, cu nuanțe de aluzii, merită într'adevăr să fie tipărită cu litere grase în „Almanahul societății scriitorilor români!“

† Sever Secula. Când încheiem revista, ne sosește știrea încetării din viață a lui Sever Secula, care se stinge în anii bărbăției chinuit de suferințele unei paralizii de nervi, boala ce dă rămă atâtea vieți de intelectuali. Și Sever Secula a fost unul dintre aceștia. După ani de profesură în capitala Țării românești, s'a întors acasă și de câteori îl întâlneai cu figura lui blăjîină, stăpân pe o cultură literară aleasă și măsurat la vorbă, simțiai că ai în fața ta un suflet distins, care visează după idealuri... Și a visat înzadar, ca atâția alții... A scris schițe, pe cari le-a adunat în volum și diferite articole privitoare la frământările vieții noastre din trecut și de astăzi. Dintre cercetările lui amintim studiul despre Moise Nicoară, scris pe baza corespondenței inedite păstrate la Academia română. Cu Sever Secula s'a mai dus din mijlocul nostru un idealist. Îl plângem cu sincere lacrimi frățești.

Poșta redacției.

— Manuscrisele nu se înapotază. —

S. B. Poezia ce ni-ai trimis-o nu e baladă. În balade de obicei e o acțiune ținută pe un fond istoric sau pe o tradiție. Versurile d-tale, cari dovedesc oarecari intenții, sunt nesigure. Dovadă strofa cea mai expresivă:

Și-a amuțit și glasul dulce
De brazi... doar apele mai cântă...
Și luna s'a plecat departe...
Cum toate dorm în pace sfântă
Domnița singură veghiază
La geamul trist și fără floare:
„Drag ciobănaș mai cântă-mi doina
Cea dulce și fermecătoare“.

Bibliografie.

- Eugen Revent, *A patra scrisoare către un necunoscut*, satiră.
N. Dunăreanu, *Din negura vieții*. Biblioteca „Lumina“, Nr. 25. Prețul: 30 bani.
Petru P. Bratu, *Reformatorul român american*. Tipografia Uniunii societăților române Cleveland O.
Dr. B. Bașiota, *Despre lungoare*. Cluj, 1912. Prețul: 20 fil.
Dianoa, *Preoți negri*. Cluj, 1911.
E. Hodoș, *Poezii populare din Banat III: Descantece*. Editura Asociațiunii. Sibiu, 1912.